

6 клас

Урок №4

Дата:

**ПОДОРОЖІ ВІКІНГІВ. ПОДОРОЖІ МАРКО ПОЛО.
ПОШУКИ МОРСЬКОГО ШЛЯХУ В ІНДІЮ.
ВІДКРИТТЯ АМЕРИКИ.**

Мета: систематизувати та поглибити знання про географічне вивчення Землі, з'ясувати зміст поняття «Великі географічні відкриття»; з'ясувати особливості географічних досліджень Середньовіччя та їхні наслідки; вдосконалювати навички роботи з картами атласу і додатковою літературою; розвивати вміння аналізувати інформацію, робити припущення, висновки; виховувати повагу до героїчної долі мандрівників, дослідників; уважність, зосередженість.

Обладнання: атласи, підручники, настінна карта півкуль, географічні енциклопедії, комп'ютер, мультимедійна презентація.

Тип уроку: засвоєння нових знань.

Очікувані результати: учні зможуть називати учасників подорожей та відкриттів, знаходити та простежувати їх маршрути за картами атласу; пояснювати причини бажання європейців відшукати шлях до далеких країн.

ХІД УРОКУ

I. ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ МОМЕНТ

II. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАНЬ І ВМІНЬ

Приєм «Взаємоопитування» (робота в парах)

Учні обмінюються питаннями, підготовленими вдома, відповідають, перевіряють одне одного.

Приєм «Так — ні»

Учитель загадує одного з давніх дослідників, учні за допомогою навідних запитань намагаються відгадати його.

Приєм «Чомучка»

Чому уявлення давніх людей про Землю істотно відрізняються від сучасних?

Чому давні вчені були не лише істориками або географами, але й філософами, математиками, астрономами?

Чому в давніх учених виникли думки про кулястість Землі?

Чому багато мореплавців давнини, відкриваючи нові землі, приховували свої відкриття?

Чому карти світу Ератосфена і Птолемея мають багато відмінностей?

III. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ТА ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Приєм «Проблемне питання»

Успіхи давніх учених у розвитку знань про Землю були значними. Вони знали про кулеподібну форму Землі та закономірності в русі небесних тіл, передбачали існування невідомого південного материка та вміли складати карти. Здавалося б, нащадки повинні були відповідно оцінити ці знання та використовувати їх для подальшого розкриття таємниць природи. Однак після падіння Риму в V ст. слово «географія» зникло з європейського лексикону, а за наполягання на кулястості Землі можна було поплатитися життям.

По всій Європі запалали вогнища інквізиції, на яких спалювали «відьом» і «чаклунів», а насправді — людей, які прагнули пізнати навколишній світ. Невже географія та інші важливі досягнення людської цивілізації приречені на забуття? Хто у ті часи ставав носієм географічної інформації, задовольняючи практичні потреби людей? Які події у Європі призвели до відродження географічної науки та початку нового етапу її розвитку? Відповісти на всі ці питання ви зможете сьогодні на уроці.

IV. ВИВЧЕННЯ НОВОГО МАТЕРІАЛУ

1 Завойовницькі походи вікінгів, подорожі Марко Поло (робота в парах з підручником та атласом)

Прийом «Учитель — учень»

Один учень досліджує за підручником та атласом відкриття вікінгів, другий — подорожі Марко Поло, потім пошепки по черзі пояснюють одне одному.

Вікінги (від стар. сканд. — *vikinger*, також нормани або варяги) — скандинавомовні племена, що в середньовіччі заселяли прибережну, а також континентальну частину Скандинавії та Балтійського моря, здійснювали напіврозбійницькі, напівторговельні експедиції.

Вікінги:

відкрили та заселили Ісландію;

досягли берегів Гренландії та Північної Америки, заснували там поселення;

доходили до Волги і спускалися до Каспійського моря, де торгували з арабськими купцями;

по Дніпру проходили в Чорне море і добиралися до Константинополя у Візантію («Великий шлях з варяг у греки»);

склали опис Білого моря та Скандинавського півострова;

склали оповідання про міста та князів Київської Русі.

Марко Поло:

першим з європейців дістався Східної Азії;

17 років провів на службі в Китаї;

написав книгу «Про різноманітність світу» («Книга Марко Поло»), у який докладно описав Китай, Персію, Вірменію, Грузію, Індію.

Висновок 1. У ранньому Середньовіччі носіями географічних знань та відкривачами нових земель були купці та завойовники.

2 Пошуки морського шляху до Індії португальцями.

Початок епохи Великих географічних відкриттів У другій половині XV ст. у Західній Європі після застою і занепаду починають поступово відроджуватися наука, культура, освіта.

Наступає новий етап у розвитку географічної науки. Цьому сприяли такі передумови:

розвиток ремесел і торгівлі в Європі;

розповіді мандрівників про незчисленні багатства країн Сходу перш за все Індії;

відомі на той час сухопутні дороги на схід захопили турки. Це спонукало європейців розвідувати шляхи морем;

для морських експедицій стали будувати нові, достатньо надійні для далеких плавань вітрильні судна — каравели;

вдосконалили компас і морські карти. Море стало своєрідним мостом у пізнанні нових земель.

Висновок 2. У XV ст. у Європі склалися умови, які сприяли розвиткові географічної науки.

Значний внесок в організацію перших подорожей зробив португальський принц Генріх Мореплавець. У 1418 р. Генріх заснував Географічний дослідницький інститут, де навчали географії. Ця установа мала школу мореплавства, астрономічну обсерваторію, сховище карт і рукописів. З усього Середземномор'я Генріх запросив туди різних учених — географів, картографів, математиків, Розділ І. Розвиток географічних знань про Землю 23 перекладачів, які читали написані різними мовами рукописи. Учені вдосконалювали мореплавство і навчали цьому португальських капітанів.

1487-го року португальський капітан Бартоломеу Діаш обігнув Африку з півдня, відкривши мис Доброї Надії. Звістка про відкриття Діаша вразила вчених і мореплавців. Адже відповідно до карт Птолемея Африка простягалася далеко на південь, а Індійський океан являв собою замкнену водойму. Тепер виходило, що до Індії можна дістатися океаном, пливучи вздовж східного узбережжя Африки.

1492-го року німецький учений Мартін Бегайм створив глобус. Це найдавніший глобус, який дійшов до нашого часу.

1497 року експедиція під керівництвом Васко да Гама обігнула мис Доброї Надії, досягла Індії та повернулася з вантажем прянощів, багаторазово повернувши витрати.

Плаванням португальських мореплавців розпочато особливий період у розвитку географічних знань про Землю — епоху Великих географічних відкриттів.

Епоха Великих географічних відкриттів — 200-річний період із середини XV по середину XVII ст., коли було здійснено найбільшу кількість видатних географічних відкриттів в історії людства.

Географічні відкриття дали поштовх активному розвитку наук і вивченню Землі.

3 Відкриття Америки (перегляд мультимедійної презентації)

Іспанці у той час також намагалися знайти морський шлях до Індії. Христофор Колумб (1451–1506) прагнув дістатися Індії більш коротким шляхом: спираючись на знання про кулястість Землі, він вирішив досягти Індії, рухаючись на захід, через Атлантичний океан.

У перше плавання (1492–1493) експедиція Колумба вирушила на трьох каравелах «Санта-Марія», «Нінья» та «Пінта». 12 жовтня 1492 р. вона досягла Багамських островів неподалік від берегів Америки.

Відкриті землі Колумб вважав Індією, а місцевих жителів — індіанцями. Згодом мореплавець здійснив ще три експедиції, але так і не зрозумів, що відкрив нову частину світу.

Першим, хто здогадався, що відкриті землі не Індія, а новий материк, був італієць Америго Веспуччі, який у своїх листах залишив яскраві описи про плавання у берегів нових земель.

V. ЗАКРІПЛЕННЯ ВИВЧЕНОГО МАТЕРІАЛУ

Прийом «Бліцопитування»

Які причини спонукали вікінгів вирушати в далекі подорожі?

Яким маршрутом подорожував Марко Поло?

Яке значення має «Книга Марко Поло» для географії?

Чим приваблювали європейців Індія та Китай?

Чому португальського принца Генріха назвали Мореплавцем?

Чи справді Колумб був першим, хто відкрив Америку?

Прийом «Творча лабораторія»

1) Порівняйте сучасний глобус і глобус Мартіна Бегайма. Виділіть подібності та відмінності. Поясніть причину знайдених відмінностей.

2) Які географічні наслідки мало відкриття Колумбом нових земель?

VI. ПІДСУМОК УРОКУ. РЕФЛЕКСІЯ

Висловіть власні враження від уроку, починаючи зі слів: «Сьогодні я дізнався...»

Заключне слово учителя

Початок Середньовіччя був складним для розвитку географічної науки. «Відкривачами» нових земель у той час ставали торговці, паломники, учасники хрестових походів, завойовники. З початку XV ст. у Європі почалося Відродження, з'явилися перші глобуси, карти. Жадоба до збагачення спонукала морські держави до організації тривалих подорожей.

З середини XV ст. розпочалася епоха Великих географічних відкриттів. Плавання іспанців відкрили морський шлях до Індії.

Важливою подією для Європи стало відкриття Америки Христофором Колумбом. Світ для європейців розширився: з'явилися Старий Світ та Новий Світ.

VII. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

1. Опрацювати відповідний текст підручника.

2. Скласти кросворд (5 запитань) за темою параграфа.

3. Позначити на контурній карти маршрути подорожей вікінгів, Марко Поло, Бартоломеу Діаша, Васко да Гама, Христофора Колумба.

4. Випереджальне завдання (парі учнів): підготувати коротке повідомлення про подорожі Френсіса Дрейка.

5. Знайти в Вікіпедії зображення та пояснення до навігаційних приладів того часу: астролябія, квадрант. Намалюйте та підпишіть їх у зошиті.

Астролябія (рос. астролябия, англ. astrolabe, нім. Astrolabium) — кутовимірювальний прилад, яким до XVIII ст. користувалися для визначення широти і довготи в астрономії та навігації.

Квадрант — старовинний астрономічний прилад для відмірювання висот небесних світил над рівнем горизонту.

6. Випереджальне завдання: розпочати підготовку до захисту міні-проектів за темами (час виступу — 5 хв):

«Підкорення Північного полюсу».

«Боротьба за Південний полюс».

«Підкорення Джомолунгми».

«Як опускалися в Маріанський жолоб».

«Що вивчають в Антарктиді».

«Космічна географія».

«Моя найцікавіша подорож (у вигляді фотоколажей та письмових повідомлень)».

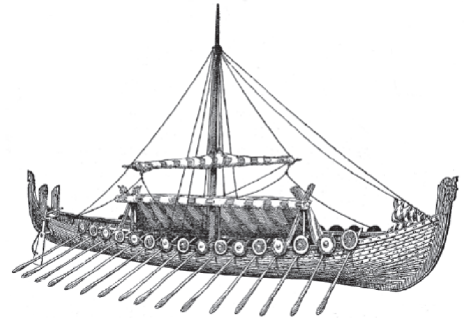
ДОДАТКОВИЙ МАТЕРІАЛ ДО УРОКУ

Норманами (або вікінгами, що з давньонорвезької означає «воїн», «пірат», «морський розбійник, який мешкає в бухтах») називали жителів-язичників Північної Європи, які здійснювали військові походи на європейські країни у VIII–XI ст.

Кожне плем'я вікінгів мало свій напрям завоювань. Шведи йшли переважно на схід та на землі Русі (там їх називали варягами), данці — на узбережжя Англії та Франції, норвежці — на захід через Північну Атлантику.

Нормани мали універсальні кораблі типу «річка-море» — дракари, якими вони добре керували як в океані, так і в мілководних річках.

Борти дракарів зазвичай прикрашали різнокольоровими щитами, а на носі встановлювали покриту позолотою дерев'яну голову дракона (звідси і назва судна). Дракар був до 50 метрів завдовжки і міг брати на борт до 200 воїнів, які на ньому і жили. Коли корабель витягали на сушу, він ставав будинком.

Потужний кіль дракара легко витримував удари штормового моря і переміщення судна по суші волоком. Довгий корабель вікінгів був керований за допомогою двох широких рульових весел і мав важкі якоря. У відкритому морі вікінги орієнтувалися по сонцю, зірках і морських теплих та холодних течіях або ж по косяках тих чи інших видів риб.

Для Європи вікінги були справжнім лихом. Відкупитися від вікінгів було майже неможливо: вони із задоволенням брали викуп, але потім поверталися знов.

З походами вікінгів пов'язують важливі географічні відкриття.

Спочатку норвежці ходили до Шетландських та Гебридських островів, до острова Мен, потім до Фарерських островів, а в середині IX ст. досягли Ісландії. Першим дістався берегів Гренландії відомий авантюрист Ерік Рудий.

Приблизно в 983–985 рр. він заснував на південно-західному узбережжі острова норманські колонії. Його син Лейф Еріксон у 1000 році досяг узбережжя Північної Америки. Про цю довгу та ризиковану подорож розповідають скандинавські саги («Сага про Еріка Рудого», «Сага про Пслі»).

Перець і гвоздику вирощували на островах Прянощів (сучасні Молуккські острови Зондського архіпелагу) у Тихому океані. Місцеві жителі везли їх на своїх легких човнах-джонках до Малакки (сучасний Сінгапур), де продавали за мізерну ціну індійським купцям. Ті везли прянощі до Індії, де продавали їх арабським купцям, які, навантаживши свої кораблі, везли прянощі через Індійський океан до Єгипту.

У Єгипті араби продавали свій дорогоцінний вантаж венеціанським та італійським купцям. І лише тоді починався шлях прянощів у Європу. Кожен посередник збільшував ціну, щоб отримати свій зиск. Не дивно, що за час мандрівки ціна прянощів зростала у сотні разів і була вже на вагу золота.

У Середньовіччя географічні відомості про українські землі було подано в літописах, де в 1187 р. уперше була вжита назва «Україна». Такий опис українських земель міститься в «Повісті минулих літ», написаній у Києві на початку XII ст.

Жителям Київської Русі було відомо про Середземне море, Месопотамію, Персію, Індію. Туди вирушали торговельні каравани із зерном, полотном, керамічним посудом, ковальськими виробами, хутром. У зворотному напрямку везли шовкові тканини, килими, зброю.